

Nyelvész totó

Az alábbiakban egy kis totót tölthetsz ki, így betekinthetsz abba, mi mindent csinál egy nyelvész.

- A nagy nyelvészek sokáig élnek. Tippeld meg, melyik híres nyelvész hány évig élt!
a) Noam Chomksy:
b) Szépe György:.....
c) J. R.R Tolkien:
d) Roman Jakobson:
- Tippeld meg, hány nyelv van a világon!
a) kb. 1000-2000
b) kb. 5000-7000
c) kb. 15 000
d) kb. 100 000
- Tippeld meg, hol van az a nyelv, amit csak ketten beszélnek a világon!
a) Indonézia
b) Ausztrália
c) Mexikó
d) Kenya
- Vajon milyen eredetű a *huncut* szavunk? (Plusz pontért: és mit jelent?)
a) angol
b) német
c) francia
d) olasz
- Milyen nyelven beszél Legolas a *Gyűrűk Urában*?
a) Khuzdûl
b) Sindarin
c) Adûni
d) Telerin
- Melyik műben nem szerepel nyelvvel foglalkozó szakember?
a) My Fair Lady
b) Digitális erőd
c) A király beszéde
d) Titanic
- Melyik szónak a változatait olvashatod itt: *burik, püdök, tüdök, púp*?
a) köldök
b) hűtő
c) hát
d) tüdő
- Tippeld meg, mit jelentenek magyarul a következő mondatok! (Mindegyik mondat mást jelent, és természetesen hangzás alapján írtuk le.)
a) vogul: *Hurem né vitnel huligel husz hul pugi.*
b) osztják: *Pegte lau lasinen menl tou szilna*
c) finn: *Miniäni antoi voita.*
d) zürjén: *Munnü kolö.*
- Tippeld meg, hányadik századból származik az idézet! (Hogyan hangzana „mai magyarul”?)
„Ez bódogságos atyának beszédire mend az madarak (...) tisztesen fejeket lehajták földiglen, és ő éneklésekkel (...)mutaták, hogy az beszédek, kiket szent atya mondott vala nekik, sokképpen örvendeznek vala.”
a) 11. század
b) 13. század
c) 15. század
d) 17. század
- Rendelkezésünkre áll egy ismeretlen nyelv néhány mondatának a hangalakja, tagolatlanul: *varimbocsekopur, varimbocsened, asuladen, ragolden, vardokacseden, varascsedon, godimbosul.*
A mondatok segítségével tagold részekre a következő hangsort! *varimbocseden*
a) *va-rimbocseden*
b) *varimbo-csedon*
c) *var-imbocse-den*
d) *var-imbo-cse-den*
- Milyen nyelvek keverednek az alábbi nótában? *Gyere be rózsám, kom herájn!*
12. Találd ki, melyik szót jelöli a jelnyelvi jel!
a) buta
b) (meg)ért
c) lát
d) fejfájás
- Tippeld meg, hány értelmes magyar mondat alkotható a következő szavakból: *Peti, Julinak, adja, oda, a könyvet.* (az igekötőt egybeírhatod)
a) 96
b) 32
c) 48
d) 10
- 13+1. Mit kell még megtanulnia annak a külföldinek, aki a következőt mondta? *A lányom csak márciusban visszajön.*

Megoldások

1. A 20. század egyik legismertebb nyelvésze, Noam Chomsky 1928-ban született, és még ma is él. Idén december 7-én lesz **90** éves. Szépe György, a 20. századi magyarországi nyelvészet egyik jeles képviselője és tudományszervezője **81** évesen hunyt el. Tolkien, a *Gyűrűk Ura* szerzője nyelvész volt, **81** éves korában halt meg. Jakobson pedig, akinek a kommunikációs modelljét tanulhatod az iskolában, **86** évet élt. Az ilyen adatokat nem kell tudni egy nyelvészhallgatónak. Viszont az látható, hogy a hosszú élet egyik titka a nyelvészet, fittebben tart, mint a Norbi Update.

2. b) Nem tudjuk pontosan, hány nyelv van a világon, a legtöbb kutató **5-7000**-re teszi a számukat. A világ egzotikus nyelvei iránt megnőtt az érdeklődés. Vannak, akik a különböző nyelvek mögött megbúvó egyetemes hasonlóságokat keresik. Az például bizonyos, hogy nincs olyan nyelv, amelyben csak magánhangzók vagy csak mássalhangzók vannak. Mások a nyelvek összehasonlításával foglalkoznak, a különbségek is érdeklik őket.

3. c) A *zoque* nyelvet csupán két agg **mexikói** férfi beszéli. A két férfi azonban nem beszél egymással. Nem haragból, csupán nincs mondanivalójuk – állítják a rokonok. A mexikói kormány a '60-as években felmérte a zoque-beszélők számát: 367-et találtak. A '80-as évekre ez a szám 4-re csökkent – ma pedig már csak ez a két férfi él. Vannak nyelvészek, akik azon fáradoznak, hogy kihalófélben lévő nyelveket írjanak le és mentsenek meg. Azok, akiknek nem ez a szakterületük, atlaszokból tájékozódnak. (forrás: <http://www.nyest.hu/hirek/kuriozumok-a-kihalo-nyelvekrol>)

4. b) A *huncut* szó a **német** *Hundsfut* 'nőstény kutya nemiszerve' jelentésű szóból származik, eredetileg tehát durva szitokszó volt. Vannak nyelvészek, akik a szavak eredetével és jelentésváltozásával foglalkoznak. Ők sem tudnak mindent fejből, erre vannak az etimológiai szótárak.

5. b) Legolas a **Sindarin** nyelvet beszéli, ez a legáltalánosabban beszélt tündenyelv a *Gyűrűk Urában*. A nyelv leginkább a walesi nyelvvel rokon, amelyből Tolkien a hangzását és nyelvtana egy részét kölcsönözte (Tolkiennek ez volt az egyik kedvenc nyelve). A Telerin a *telerek* (*Aman partvidékén élő tündék*) nyelve, a Khuzdûlt pedig a törpök beszélik. Az Adûni a númenori emberek nyelve. Tolkien számtalan nyelvet alkotott, amelyek közül az egyik legkidolgozottabb a Quenya, a nemestündék nyelve. Egyes nyelvészek tehát mesterséges nyelveket alkotnak. Ilyen mesterséges nyelv Paul R. Frommer *Na'vi* nyelve is, amellyel az *Avatarban* találkozhattál. Eywa ngahu! (Eywa legyen veled!)

6. d) A *Titanic* című filmben nem tudunk olyan szereplőről, aki nyelvész volna, bár nem elképzelhetetlen, hogy a hajó utasai között voltak nyelvészek. A *My Fair Lady* Higgins professzora fonetikus, A *király beszédében* pedig Lionel Logue logopédus (a jó logopédusnak pedig nyelvészeti ismeretekkel is rendelkeznie kell). A *Digitális erőd* egyik főszereplője David Becker, aki a Georgetown Egyetem legfiatalabb főállású professzora, az idegen nyelvek elismert szakértője. A könyv szerint etimológiai és nyelvészeti előadásain a csilláron is lógtak, és az órák végén kérdések özönére kellett válaszolnia. Ráadásul még sportos és rendkívül jóképű. Kell ennél több?

7. a) A **köldök** szó területi nyelvváltozatai közül a *púpot* Északkelet-Magyarországon, a *burikot* Románia egyes területein, a *püdük* és *tüdük* szavakat pedig Délnyugat-Magyarországon használják. (A térképet megnézheted itt: http://geolingua.elte.hu/maps/intterk/koldok_terk/terk_frames.html) Egyes nyelvészek a területi nyelvváltozatokat, a nyelvjárásokat kutatják. Akik nem, a tájnyelvi atlaszokból és térképek segítségével kereshetnek érdekes példákat.

8. a) **Három nő a vízből hálóval húsz halat fog.** b) **Fekete ló lassan megy a tó szélén** c) **Menyem ad vaját.** d) **Menni kell.** Egyes nyelvészek a magyar nyelv rokon nyelveit vizsgálják. Adatokat gyűjtenek a beszélőktől és adatbázisokat készítenek. A sumér, az etruszk és a kecsua nyelv helyett mi a finnugor nyelveket tartjuk rokonnak, az érveinket meghallgathatod a kurzusainkon. Tanszékünkön a finnugor nyelvészek között finn anyanyelvű lektorral is találkozhatasz.

9. c) A **15. századi** Jókai Kódexben olvasható Szent Ferenc legendája, amely leírja, hogy a szent a madaraknak prédikál. Mai magyarul a mondat kb. így hangozna: *Ennek a boldog atyának a beszédére mindegyik madár (...) tisztelettel földig hajtotta a fejét, és énekükkel megmutatták, hogy a beszédeken, amiket a szent atya mondott nekik, különféleképpen örvendeznek.* Egyes nyelvészek az ilyen régi szövegekkel, és a nyelvi változásokkal foglalkoznak.

10. d) **var-imbo-cse-den** Ezek egy kitalált nyelv mondatai. Amikor a nyelvészek valódi nyelveket vizsgálnak, eljárhatnak a feladathoz hasonló módon: sok hangsor alapján hasonlóságok és különbségek megfigyelésével szabályokat keresnek a nyelvi szerkezetben. A feladat egy olyan középiskolai tankönyvből való, amelyet a '70-es években Pécshez kötődő fiatal nyelvészek készítettek. Ma is kiemelten kezeljük a tanszékünkön az anyanyelv tanításának kérdést. Nem csak a magyartanárokat érdekli, hanem a kutató diákokat is.

11. A nótában **a magyar és a német** szavak keverednek, idős sváb emberektől lehet ilyeneket hallani (mivel németül nem tanultak írni, ezért ha írnak, a magyar helyesírás szerint írják le a német szavakat is). Azoknál, akik több nyelvet beszélnek, gyakori, hogy változtatják az egyes nyelveket a beszédükben. Vannak nyelvészek, akiket a két-és többnyelvűség érdekel, és az, hogyan hat a nyelvekre, ha nem anyanyelvi környezetben kell megőrizni őket (például a határon túli magyaroknál vagy a Magyarországon élő nemzetiségeknél).

12. b) A **megért** szó jele ez. Vannak nyelvészek, akik a siketek jelnyelvével foglalkoznak. Ennek ugyanúgy vannak elemei és szabályai, mint bármely más nyelvnek. Nézd meg ezt a honlapot, ha érdekel: www.hallatlan.hu

13. a) A mondatnak **96 változata** lehetséges. A 48 szórendi változat mindegyike lehet kérdő mondat is. (pl. *Peti odaadta a könyvet Julinak. Peti odaadta a könyvet Julinak?*) Tanszékünkön kiemelten foglalkozunk a magyar nyelv szórendjével és a nyelvtani szabályok kutatásával.

13+1. A magyarul tanuló külföldinek meg kell tanulnia, hogy a **csak szóval kezdődő kifejezés után kell az igének állnia, az igekötő és az ige sorrendje tehát felcserélődik:** *A lányom csak márciusban jön vissza.* Tanszékünkön kiemelten foglalkozunk a magyar mint idegen nyelv tanításával, nyelvi kurzusokat is tartunk itt tanuló külföldieknek.

Vannak kérdések, amelyekre a nyelvészek még nem találták meg a választ (A nyelv volt előbb vagy a gondolkodás? Hogyan sajátítja el a kisgyerek a nyelvet?) Lehet, hogy éppen te leszel az, aki hozzájárul a megoldáshoz! **Ha megtetszettek a kérdések, indulj a Nyelvészeti Diákolimpián:** [http://ioling.ppk.hu/!](http://ioling.ppk.hu/)

További érdekességek a nyelvről és nyelvészekről: www.nyest.hu

Eredmények:

0 – 5 pont: Köztünk a helyed, sokat tanulhatsz nálunk!

6 – 10 pont: Sok mindent tudsz a nyelvről, nálunk kibontakozhatsz.

11 – 15 pont: Egy nyelvész veszett el benned. Gyere hozzánk, gondolkozzunk együtt!

PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék: <http://www.nyelvtud.btk.pte.hu/>

